

MAGYAR ÍRÓK ÉS A FILM

A mai filmalkotók zöme műszak sorától nyer ihletet, míg elkészül a végleges film. Ezért aztán szinte valamennyi művészeti ág művelőivel előfordulhatnak kisebb-nagyobb határvillongások. De egyik sem váltott ki annyi — s tegyük hozzá, megoldatlan — vitát a legutóbbi félév százában, mint éppen a filmművészet és a szépirodalom összefüggése.

A közelmúltban még a magyar irodalomtörténetek is foglalkoztak e témával. Keszthelyen rendezett tanácskozásukon. Ezzel kapcsolatban talán nem fölösleges röviden visszapillantani arra, hogy a magyar írók milyen várakozással, reménységgel fogadták a hetedik művészet megjelenését.

Jókai Mórt a fantázia szárnyalásának új lehetőségére ragadta meg a mozgófényképben. Franciaországból keltezett levelében már 1895-ben azt írta, hogy »a csodálatos mozgófényképek Verne Gyula fantáziáján is túl tesznek«. De író tollából származott az első, hazai filmelméleti tanulmány is. 1909-ben, a Nyugatban jelent meg *Karinthy Frigyesnek* a mozgófénykép metafizikája című értekezése. »A mozgófényképet az emberi lelemény legcsodálatosabb alkotásának tartom — kezdte írását és abban a szóbeli, verbális és filmbeli, vizuális kifejezésforma különbségeit fejtegette — az utóbbi előnyére. Emellett részletesen elemezte a filmdokumentá-

ció felbecsülhetetlen szerepét.

Nemcsak a napilapokban és folyóiratokban, hanem a meginduló szaklapokban is rendszeresen foglalkoztak a filmmel egyes írók, költők. *Bródy Sándor*, *Gábor Andor*, *Molnár Ferenc* alkalmi megnyilatkozásai mellett különösen kiemelkedik *Samlyó Zoltán* munkássága. Az első magyar filmszaklap, a *Mozgófénykép Híradó* egyik legtermékenyebb, gondolatokban gazdag szerzője. A »mozgáregénytől« és a »moziszínész művészetétől« kezdve úgyszólván a film valamennyi problémáját érintette cikkeiben, bár nem fejtett ki rendszeres filmesztétikát. Már egyik, 1912-ben írott cikkében azt írja: »... a belső logika jelenti az életet, a hullámzást, azt, amelyik magukból a dolgok anyagából, hangulatából, árnyékaiból támad. Ezért a logikáért harcol a mozdíráma.«

A film önálló művészetét kereső elméleti törekvések a Tanácsköztársaság idején gyakorlattá értek. De az ellenforradalom után ismét csak elméleti térre szorult a filmművészet ügyének ápolása. Ebben a harcban — néhány esztéta, műtörténész és színházi szakember mellett, mint Hevesy Iván, Gró Lajos, Bárdos Arthúr — ismét a szépirodalmi folyóiratoké és íróké a palma. A Nyugat, a 100%, a Korunk, a Ma, a Munka, A toll és más baloldali lapok

szinte rendszeresen foglalkoztak a filmmel.

A sokoldalú *Kassák Lajos* nemcsak mint szerkesztő, hanem mint cikkiró is sokat foglalkozott a filmmel. Tanulmányában nem csupán az új művészet létjogosultságát hirdette, hanem ebből következően épp az új filmművészet alkatai tehetőségének követelményeit és ismerveit kutatta. »A művészi formanyelv túlnőtt a gyárilap sémáin — írta a Nyugat 1926. VIII. 16-i számában —, s fejlődése türelmetlenül követeli a tipikus filmszerzőt, az irodalom és képzőművészet költői helyett a mozgófényképekben vizionáló költőt, a képalkotmányok új típusát alkotóját.« Ma azt mondjuk, hogy »szerzői filmet!«

A kommersz, a rutinra és a giccsre építő hazai és külföldi kapitalista filmgyártás igénytelenségének kerlelhetetlen ostorozója *Bálint György*. A tollba és olykor a Nyugatba írott cikkeiben követeli a magyar filmgyártás művészi alapokra helyezését az üzleti szellemű filmtermeléssel szemben. Chaplin és a nagy szovjet filmrendezők tevékenységét állítja példaként közönség és szakemberek elé. »Chaplin és René Clair filmjeitől és még egy-két ritka kivételtől eltekintve, csak az orosz filmrendezők teljesítményei mélták arra, hogy velük kapcsolatban a művészet szót említsük — halomra döntve azt a felfo-

A MOKÉP jelenti

JÜLIUSI FILM-
ÚJDONSÁGOK

ÜZLETEMBEREK

O'Henry novelláiból készült magyarul beszélő szovjet filmszatra

A MÁSIK PART A végzetes gyanú

Szélesvásznú lengyel filmdráma. 10 éven alul nem ajánlott. Csak a moziban láthatják. A TV nem közvetíti

A HAZUGSÁG VÁROSA

Olasz filmszatra
Széles változatban is
10 éven alul nem ajánlott

gást, hogy a művészetet kívüli, például világnézeti vagy politikai célkitűzések feltételül ártanak a művészi színvonalnak» — írta a Nyugat 1932. októberi számában.

Író volt a magyar kapitalista hangosfilmgyártás úgyszólván egyetlen, rendszeresen és függetlenül bíráló filmkritikusa: Komor András is. Művészi színvonal és forma tekintetében az egyetemes filmművészet nagyjait, társadalmi hűség, realizmus tekintetében pedig Móricz Zsigmondot állította példaként a magyar filmgyártás elé.

A minden szándékával, idegszálával a magyar nép kulturális felémelkedését igénylő Móricz — minden akkori kudarc és félresikerült filmfeldolgozás ellenére — szenvedélyesen foglalkozott az új művészi kifejezési formával. »A mozi a mozdulatokban kifejeződő cselekvés színtere« — írta jegyzeteiben. Fájjalta, hogy a filmek meséjét nem az írókkal íratják. Elhatározta, hogy megtanulja a filmírás technikáját. »A magyar irodalomban talán első vagyok, aki áhítatos tisztelettel fordulok a film, mint irodalmi közlő eszköz felé... Főlemelő érzés, hogy az ember valósággal a tel-

jes közönséghez fordulhat. Úgy érzem, mintha most először nyílna ki előttem, az író előtt a magyarság egyeteme: a filmet még az analfabéták is megérthetik.«

Az 1940-es évek elején Zilahy Lajos lapjában, a Hídban robbant ki ismét heves vita a művészletlen, üzletes szellemű magyar film ellen. Veres Péter múlt évi nyílt leveléhez hasonlóan viharos visszhangot kavaráó vitában írta Németh László a magyar filmről: »El sem tudok utálatosabbat képzelni, mint a mi filmjeink kicsipett tájait: örökös ünnepelőjűkben... A realizmus lenne itt, mint Reymont Parasztaiban, a legnagyobb fölfedezés.«

A hosszú évtizedeken át dédelgetett írói álmok, filmművész tervek első megvalósulása volt Szabó Pál regény-trilógiájából készült »Talpalatnyi föld« című, ma már klasszikusnak számító magyar film. A rákövetkező évek nagyüzemi filmgyártásának taposómalmában rutinmunka és konformizmus, sajnos, gyakran feledtette azt a távlatot, amelyre a magyar írók legjobbjai mutattak, s amelynél külön cél ma sem képzelhető.

MOLNÁR ISTVÁN

filmvilág VI. évf., 14. sz. — Filmművészeti folyóirat. — Megjelenik minden hónap 1-én és 15-én. — Főszerkesztő: Hámos György. — Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9-11, Telefon: 221-285.

63 2924

Az Athenaeum Nyomda íves rotációs mélynyomása
Felelős vezető: Soproni Béla igazgató

Terjeszti a Magyar Posta; külföldön a »Kultúra« külkereskedelmi vállalat

»INDEX« 25.286